

HAYA

أَنْتُمْ مَا أَوْحَى إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى
عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ

Ankebut/45. (Resûlüm!) Sana vahyedilen Kitab'ı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki, namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı anmak elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرٍ
تَاظِرِينَ إِنِّيهِ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ
لِجَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذَى النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا
سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ
لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تُنْكِرُوا أَرْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ
اللَّهِ عَظِيمًا

Ahzab/ 53. Ey iman edenler! Siz zamanını gözetlemeksizin, bir yemeğe davet edilmedikçe, Peygamber'in evlerine girmeyin. Ancak davet edildiğiniz vakit girin. Yemeği yediğinizde hemen dağılın, sohbe dalmayın. Çünkü bu hareketiniz Peygamber'i üzmemekte, fakat o (size bunu söylemekten) utanmaktadır. Ama Allah, hakkı söylemekten çekinmez. Peygamber'in hanımlarından bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Bu, hem sizin kalpleriniz, hem de onların kalpleri için daha temiz bir davranıştır. Sizin Allah'ın Resûlünü üzmeniz ve kendisinden sonra onun hanımlarını nikâhlamanız asla caiz olamaz. Çünkü bu, Allah katında büyük (bir günah) tır.

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ
خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ

Nur/ 30. (Resûlüm!) Mümin erkeklere, gözlerini (harama) dikmemelerini, ırzlarını da korumalarını söyle. Çünkü bu, kendileri için daha temiz bir davranıştır. Şüphesiz Allah, onların yapmakta olduklarından haberdardır.

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا

مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبَنَّ بِخُمْرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ

Nur/31. Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) korusunlar; namus ve iffetlerini esirgesinler. Görünen kısımları müstesna olmak üzere, zinetlerini teşhir etmesinler...

فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ
مَا سَقَيْتَ لَنَا فَلَمَّا جَاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ قَالَ لَا تَخَفْ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ
الظَّالِمِينَ

Kasas/ 25. Derken, o iki kadından biri utana utana yürüyerek ona geldi: Babam, dedi, bizim yerimize (hayvanları) sulamanın karşılığını ödemek için seni çağırıyor. Musa, ona (Hz. Şuayb'a) gelip başından geçeni anlatınca o: Korkma, o zalim kavimden kurtuldun, dedi.

HADİS....

* İbnu Mes'ud (radiyallâhu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm): "Allah'tan hakkıyla hayâ edin!" buyurdular. Biz: "Ey Allah'ın Resûlü, elhamdülillah, biz Allah'tan hayâ ediyoruz" dedik. Arıcak O, şu açıklamayı yaptı.: "Söylemek istediğim bu (sizin anladığınız haya) değil. Allah'tan hakkıyla haya etmek, başı ve onun taşıdıklarını, batını ve onun ihtivâ ettiklerini muhafaza etmen, ölümü ve toprakta çürümeyi hatırlamandır. Kim ahireti dilerse dünya hayatının zinetini terketmeli, âhireti bu hayata tercih etmelidir. Kim bu söylenenleri yerine getirirse, Allah'tan hakkıyla haya etmiş olur."

* Zeyd İbnu Talha İbnu Rükâne (radiyallâhu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Her bir dinin kendine has bir ahlâkı vardır. İslâm'ın ahlâkı hayadır."

* Hz. Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Edebsizlik ve çirkin söz girdiği şeyi çirkinleştirir. Hayâ ise girdiğn şeyi güzelleştirir."

* Hz. Enes ve İbnu Abbâs radiyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalatu vesselâm buyurdular ki: "Her dinin (kendine has temel) bir huyu vardır. İslâm'ın bu huyu, hayadır."

* Ebu Bekre radiyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Haya imandandır. İman (sahibi) ise cennettir. Hayasızlık (ve bundan kaynaklanan kabalıklar, çirkin ve kırıcı sözler) cefa (eziyet, zulüm, haksızlık)dan bir parçadır. Cefa (eden de) cehennemdedir."

* Ebû Hüreyre radiya'llâhu anh'den:

Şöyle demiştir: Nebiyy-i Muhterem salla'llâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: İmân altmış bu kadar şu'bedir. Hayâ da imânın bir şu'besidir.

* (Abdu'llâh) b. Ömer radiya'llâhu anhümâ'dan:

Şöyle demiştir: Resûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem (bir gün) Ensâr'dan bir kimsenin yanından geçiyordu. Ensârî, kardeşini hayâdan menediyordu. Resûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem: "Ona ilişme. Hayâ imândandır." buyurdu.

* Ebû Vâkîd-ı Leysî radiya'llâhu anh'den:

Şöyle demiştir: (Bir gün) Resûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem huzûrunda Ashâb'ı olduğu halde Mescidinde otururken karşıdan üç kişi geldi. İkiisi Nebiyy-i Ekrem salla'llâhu aleyhi ve sellem'e doğru teveccüh etti, birisi de gitti. -Râvî der ki: Bu iki kimse huzûr-ı Risâlet-Penâhî'de dur(up selâm ver)du. Ve bir tânesi (bilâhare) halkada bir aralık bularak oracıkta oturdu. Diğerisi ise hâzırûnun arkasında oturdu. Üçüncüye gelince arkasını dönüp savuştu.

Resûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem (meşgûl olduğu kelâmdan) fâriğ olunca buyurdu ki: "İsterseniz bu üç kişinin hâlini size haber vereyim. İçlerinden biri Allâh'a sığındı, Allâh da onu barındırdı. Diğerisi (sıkıntı vermekten) utandı, Allâh da ondan hayâ etti. Öteki ise (bu meclisten) yüz çevirdi, Allâh da ondan yüz çevirdi."

* Yine Ebû Hüreyre radiya'llâhu anh'den:

Şöyle demiştir: Nebiyy-i Ekrem salla'llâhu aleyhi ve sellem Buyurdu ki: Benî İsrâîl çıplak ve birbirine baka baka yıkanırldı. Mûsâ (aleyhi's-salâtü ve's-selâm) ise (kemâl-i hayâsından) yalnızca yıkanırldı. Benî İsrâîl: "Vallâhi Mûsâ'yı

bizimle berâber yıkanmaktan men' eden şey (mutlakâ) debbe, yâni kasığı çıkık olmasıdır." der (ve bu guftugû ile zât-ı celîl-i Risâlet-Penâhına ezâ eder)lerdi. (Mûsâ salla'llâhu aleyhi ve sellem) bir def'a yıkanmağa gitti.

Elbisesini de bir taşın üstüne koydu. Taş, elbisesini alıp kaçtı. Mûsâ (aleyhi's-selâm): "Aman taş, rubamı! Aman taş, rubamı!" diyerek (ve alabildiğine koşarak) arkasına düştü. Benî İsrâîl onu (bu halde) görüp de: "Vallâhi Mûsâ'da bir kusur yokmuş." deyinceye kadar (ardınca gitti). (Ondan sonra Musâ aleyhi's-salâtü ve's-selâm) elbisesini alıp taşı döğmeye başladı.- Ebû Hüreyre (radiya'llâhu anh) der ki: Vallâhi o taşta dayaktan hâlâ altı, yâhud yedi bere izi kalmıştır.

* Ebû Saîd-i Hudrî radiya'llahu anh'den:

"Nebî salla'llahu aleyhi ve sellem hayâ cihetiyle kendi köşesinde oturan bâkir kızdaki daha çok utangaçdı" dediği rivâyet olunmuştur.

* 'İmrân İbn-i Husayn radiya'llahu anh'den Nebî Salla'llahu aleyhi ve sellem: "Hayâ' ancak hayır getirir" buyurdu, dediği rivâyet olunmuştur.

PIRLANTA SERİSİ...

Çekingenlik ve utanma da demek olan hayâ; sofiye ıstılahında, Allah korkusu, Allah mehâfeti ve Allah mehâbetiyle O'nun istemediği şeylerden çekinmek ma'nâsına gelir. Böyle bir hissin, insan tabiatında bulunan hayâ duygusuna dayanması, şahsı, edep ve saygı mevzuunda daha temkinli, daha tutarlı kılar. Temelde böyle bir hissi bulunmayan veya yetiştigi çevre itibariyle onu yitiren şahıslarda hayâ duygusunu geliştirmek zor olsa gerek.

Evet, yukarıdaki işaretlerden de anlaşıldığı gibi hayâyı ikiye ayırmak mümkündür:

1- Fitrî hayâ ki, buna hayâ-i nefsî de diyebiliriz; insanı pek çok ar ve ayıp sayılan şeyleri işlemekten alıkor.

2- İmândan gelen hayâdır ve İslâm dîninin önemli bir derinliğini teşkil eder.

Fitrî hayâ, İslâm dîninin rûhundaki hayâ ile beslenip gelişince ar ve ayıplara karşı en büyük mânia teşekkül etmiş sayılır. Tek başına kaldığı zaman, bazı ahvâl ve şerâit altında sarsılır, yırtılır, hatta bazan bütün bütün yıkılabilir..

Evet, insan tabiatında bulunan bu sıkılma ve çekinme hissi, " Allah'ın kendisini gördüğünü bilmez mi?"(Alak, 96/14) gibi âyetlerle anlatılan îmân şuuruyla.. " - Şüphesiz Allah, sizin üzerinizde her şeyi görüp gözetendir"(Nisâ, 4/1) misillü beyanlarla ifâde edilen ihsan anlayışıyla beslenmezse uzun ömürlü olamaz. Olamaz, zira hayânın hem var olup gelişmesi hem de devam ve temâdisi îmâna bağlıdır. Bu münâsebeti Hz. Seyyidü'l-Enâm (sav), ashâbından birinin diğerine, hayâyla alâkalı nasihatlarını duyunca: " - Bırak onu, hayâ îmândan gelir." Diğer bir ifâdelerinde: " - İmân yetmiş şu kadar şûbeden ibârettir, hayâ da îmândan bir şûbedir" buyururlar.

Bu itibarla diyebiliriz ki; fitrî hayâ, tıpkı insan tabiatında saklı bulunan diğer iyilik nüveleri gibi, insanı insan yapan ma'rifet dinamikleriyle beslendiği ve takviye edildiği ölçüde gelişir, kalbî ve rûhî hayâtın bir buudu hâline gelir ve nefsin pek çok bâlâpervâzâne isteklerine sed çeker ve engeller. Aksine bu duygu îmân ve ma'rifetle geliştirilemez, ihsan şuuruyla takviye edilemez; takviye edilmek şöyle dursun nefsânîlik gayyâlarında açılıp-saçılarak köreltilecek olursa, fert ve toplum plânında insanı insanlığından utandıran yırtıklıklar ve sürtüklükler kaçınılmaz olur. İnsanlığın İftihar Tablosu, hayâ âbidesi aleyhi ekmelüttehâyâ Efendimiz, bu hususa temas eder ve " - Hayâsız olduktan sonra istediğini yap!" buyurur. Hayâ ve hayat birbirine bakan kelimelerdir ve bu yakınlıktan, kalbin ancak, îmân ve ma'rifet sağınaklarıyla beslendiğinde hayattar kalabileceği esprisini çıkarmak mümkündür. Evet hayat kendi dinamikleriyle, hayâ da kendi dinamikleriyle var olur ve yaşar.. yoksa her ikisi için de inkıraz kaçınılmazdır.

Hız. Cüneyd'e göre hayâ, Cenâb-ı Hakk'ın üzerimizdeki maddî-ma'nevî nimetlerini idrâk etmenin yanında eksiklerimizin ve kusurlarımızın endişesini yaşamaktır.

Zünnûn'a göre, sürekli gönüllerimizde olumsuz davranışların

dehşetini duymak, duyup yönümüzü bir kere daha kontrol etmektir.

Bir başkasına göre insanın, Cenâb-ı Hakk'ın gizli-açık herşeye nıgehbân olmasına göre hayatını tanzim edip onun kendisine olan muâmelesini esas alarak yaşamasıdır ki, bir İlâhî eserde bu husus hatırlatılarak şöyle buyurulmaktadır:†" -İnsanoğlu! Sen Benden hayâ ettiğin sürece insanlara ayıplarını unuttururum." Bu arada Cenâb-ı Rabbi'l-İzzet'in, Hz. Îsâ'ya: " -Yâ Îsa evvelâ nefesine nasihatte bulun, o bu nasihati kabul ederse halka va'zet; yoksa benden utan!" şeklindeki sözünü de kaydedebiliriz..

Hayâ mevzuunda daha değişik tasnifler de vardır. Bu cümleden olarak: Affına ferman geleceği âna kadar, Hz. Âdem'in tavırlarından dökülen suçluluk hayâsı.. gece-gündüz ara vermeden Cenâb-ı Hakk'ı tesbih ettikleri halde: "-Sana hakkıyla ibâdet edemedik" diyen meleklerin taksîr hayâsı.. ma'rifet erbâbının onca derinliklerine rağmen: "- Seni hakkıyla bilemedik" sözleriyle solukladıkları iclâl hayâsı.. hayatlarını kendi arzu ve isteklerinden tecerrüd ufkunda seyahatle sürdüren ruh ve kalp insanların her zaman duyup hissettikleri heybet hayâsı.. her an kurb içinde bu'd; bu'd içinde de kurb televvünüyle, sonsuz uzaklıklarında sonsuz yakınlığı duyan yakîn insanların minnet hayâsı.. Hz. Mahbûb'u sevilmesi gerektiği ölçüde sevememe endişesinden kaynaklanan vefâsızlık hayâsı.. duâ ve talep makamında istediklerini iyi seçememiş olma tedirginliğini taşıyanlarda ihlâsı ihlâl hayâsı.. her zaman ahsen-i takvime mazhariyetlerinin şuurunda olan yüksek ruhların, mazhariyetleriyle te'lif edemedikleri "pes" işler karşısında hissettikleri gayret hayâsı sayılabilir..

Hayâda ilk mertebe, insanın kendisine, Hakk'ın nazarıyla bakmasıyla başlar. Bir insanın, O'nun ölçüleri ve O'nun murâkabeti açısından kendini yakın takibe alması onda temkin derinlikli bir hayâ hâsıl eder ki, böyle bir insan duygu ve düşünceleriyle hep diri sayılır.

İkinci mertebe; kurbet ve maiyyet şuuruyla mebsûten mütenâsıptır ve: " - Nerde olursanız O sizinle berâberdir"(Hadîd,

57/4) ufkunda seyahat edenlere müyesserdir ki, bu hususla alâkalı Efendiler Efendisi'nin şöyle buyurduğunu naklederler: " - Allah'a karşı olabildiğince hayâlî davranın! Allah'a karşı gerektiği ölçüde hayâlî olan, kafasını ve kafasının içindekilerini, midesini ve midesindekilerini kontrol altına alsın! Ölüm ve çürümeyi de hatırından dûr etmesin! Âhireti dileyen dünyanın sûrî güzelliğini bırakır.. işte kim böyle davranırsa, o Allah'tan hakkıyla hayâ etmiş sayılır."

Üçüncü mertebe; " - En son durak Rabbindir"(Necm, 53/42) hedefine ulaşma yolunda, rûhî ve kalbî hayâtın şühûd enginliklerinin sezilmesiyle gerçekleşir ve seyr-i rûhânînin kanatları altında sonsuza kadar sürer gider.

Bir insanın gerçek insanlıktan nasîbi, hayâdan hissesi ölçüsündedir. Eğer Hakk yolcusu, menfî-müsbet bütün teşebbüslerinde başını sonsuza çevirip davranışlarını ötelere göre ayarlayamıyor, mahviyet içinde iki büklüm olup edeple yaşayamıyorsa, onun mevcûdiyeti bir bakıma kendisi için ar, başkaları için de bârdır. Bu mülâhazaya binâendir ki:

" -Hayır hayır Allah'a yemin ederim ki, hayâ sıyrılıp gittiği zaman, ne hayatta ne de dünyada hayır kalır" demişler.

Hayâ, İlâhî bir ahlâk ve bir Allah sırrıdır. Eğer insanlar onun nereye taalluk ettiğini bilselerdi daha temkinli olur ve daha titiz davranırlardı. Bu hususu tenvir edecek şöyle bir vak'a naklederler:

Cenâb-ı Hakk mahşerde hesâba çektiği bir ihtiyara: "-Niçin şu günahları işledin?" diye sorar. O da inkâra saporak günah işlemediğini söyler. Bunun üzerine Hz. Erhamürrâhimîn:

"-Öyle ise onu cennete götürün" buyurur. Bu defâ da melekler araya girerek:

"-Yâ Rab, bu insanın şu günahları işlediğini siz biliyorsunuz" derler. Allah da onlara:

"-Evet öyledir ama ümmet-i Muhammed'den biri olarak ağaran saçına-sakalına baktım; ayıbını yüzüne vurmaya hayâ ettim" fermân eder. Kenz'in rivâyetine göre; Cibrîl bu haberi

Efendimiz'e iletince, o şefkat ve hayâ insanının gözleri dolar, ağlar ve şöyle buyurur: "Cenâb-ı Hakk ümmetimin ak sakallılarına azap etmekten hayâ ediyor da ümmetimin ak sakallıları günah işlemekten utanmıyorlar."

Hâsılı: "-Hayiy, Cenâb-ı Hakk'ın isimlerindendir. Bunun böyle olduğu hadisle sâbittir. Öyleyse gel, sen de bundan nasîbini al!"⁴³⁰

UTANMA UFKU

...Selâm; sînelerimizde "yâd-ı cemîl" olarak kalıp giden dostlara! Selâm; mukaddes mefkûresi uğrunda dünyayı ve hayatı hakîr gören ruhlara! Selâm; yarınlar, öbürgünler için toprağa tohumlar saçıp, sonra da arkasına bakmadan çekip gidenlere! Selâm; milletin inanç ve düşünce istikâmeti yolunda, cehennemin alevleri içinde yanmaya râzı olmuş zirve insanlara! Selâm; hayatını kan-ter içinde yaşayıp arkadan gelenlere azim ve mücâdele yolunu açanlara..!

Onlar, bütün bütün yaşama zevkinden sıyrılarak başkaları için var oldu ve başkaları için yaşadılar. Onlar, bugün ve yarın kendilerini utandıracak şeylerden uzak kalmasını bildi, sonra da izzetleriyle buradan göçüp gittiler.

Millet binbir ızdırap içinde kıvranırken, onun dertlerine âşinâ olmayan çehreler utansın! Yıkılan düşünce dünyası, eriyen toplum ve yitirilen nesiller karşısında irkilmeyen ruhlara utansın! Taş taş devrilip yerle bir olan bir muhteşem medeniyet enkâzı arasında, gözü yaşarmadan, gönlü hoplamadan dolaşıp duran gamsızlar utansın! Kurumuş sularımızı, bozulmuş bağlarımızı, yıkılmış köprülerimizi, harab olmuş yollarımızı görmeden geçip giden körler utansın!

Utansın, ovayı çölleştirip obayı kirletenler; etrafa habâset saçarak karayı, denizi yaşanmaz hâle getirenler! Utansın, enkaza destan kesenler; yosun tutmuş mihrablar, örümcekli tavanlar karşısında ürpermeyenler! Utansın, elde ettikleri fırsatları değerlendiremeyip fertleri âtıl, müesseseleri de verimsiz bırakanlar! Utansın, ölülerin sırtında hakkı-ı temettü² arayanlar ve kefen soymayı sanat edinenler..!

Utaniyorum; yıkılıp giden hayâ hissinden ve ortalığı saran yüzüzlükten! Utaniyorum, milletime karşı vefâsızlıktan ve onun çeşitli erozyonlarla aşınıp gitmesi karşısında hissizlikten, umursamazlıktan! Utaniyorum, hakkı tutup kaldıramamadan ve onu bâtilin savletinden kurtaramamadan! Utaniyorum, mâzînin gürültülerini ruhumda duyamayışımından; hiç olmazsa, izzetle ölüp gitmeyi, zilletle hayata tercih edemeyişimden! Utaniyorum, irtikâb ettiğim haksızlıklardan, ufkumu saran hiyânetlerden ve ruhumu karartan aldatmacalardan! Utaniyorum, mürâî çehrelerden, sahte davranışlardan, samîmiyet bilmeyen ruhlardan...!⁴³¹

RİSALE...

FENALIK PERDE ALTINDA KALDIKÇA KÜÇÜLÜR

Sual: "Eskiden beri işitiyoruz ki, bazı Jön Türkler masondurlar, dîne zarar ediyorlar."

Cevap: İstibdat, kendini ibka etmek için şu telkinatı vermiştir. Maksatları dîne zarar değildir, belki milletin selametini temin etmektir. Fakat, bazıları dîne layık olmayan barid taassuba müfritane ilişiyorlar...

Sual: "Neden sû-i zannımız onlara zarar versin?"

Cevap: Onların bir kısmı sizin gibi tahkiksiz, taklit ile İslâmiyetin zevahirini bilirler. Taklit ise, teşkîkat ile yırtılır. O halde bazılarına-bahusus dinde sathî, felsefe ile mütevaggil olursa dinsiz dediğiniz vakit, ihtimal ki tereddüte düşüp, mesleki İslâmiyetten hariçmiş gibi vesveselerle, "Herçi-bad-âbâd" diyerek me'yusane, belki muannidane İslâmiyete münafi harekata başlar. İşte, ey bîinsaflar! Gördünüz, nasıl bazı bîçarelerin dalaletine sebep oluyorsunuz. Fena adama, "İyisin, iyisin" denilse iyileşmesi; ve iyi adama, "Fenasın, fenasin" denildikçe fenalaşması çok vukû bulmuştur.

Sual: "Neden?"

Cevap: Faraza, bazılarının altında büyük fenalıkları varsa da, hücum edilmemek gerektir. Zîra, çok fenalık vardır ki, iyilik perdesi altında kaldıkça ve perde yırtılmadıkça ve ondan tegafül

edildikçe mahdud ve mahsur kaldığı gibi, sahibi de perde-i hicap ve haya altında kendisinin ıslahına çalışır.

Lakin, vakta ki perde yırtılsa, haya atılır; hücum gösterilse, fenalık, fena tevessü eder. Ben Otuz Bir Mart Hadisesinde şuna yakın bir hal gördüm. Zîra, İslâmiyetin meşrûtiyet-perver ve hamiyetli fedaileri, cevher-i hayat makamında bildikleri nîmet-i meşrûtiyeti, Şeriata tatbik ile, ehl-i hükûmeti adalet namazında kibleye irşad ve nam-ı mukaddes-i Şeriati meşrûtiyet kuvvetiyle îla ve meşrûtiyeti Şeriat kuvvetiyle ibka ve bütün seyyiat-ı sabıkayı muhalefet-i Şeriat üzerine ilka etmek için bazı telkinatta ve teferruatın tatbikatında bulundular. Sonra, sağ-ı solundan fark edemeyenler-haşa-Şeriati, istibdada müsait zannederek tûtî kuşları taklidi gibi "Şeriat isteriz!" demekle, hakîki maksat ortada anlaşılmaz oldu. Zaten planlar serilmişti. İşte o zaman, yalan olarak hamiyet maskesini takınan bazı herifler, o ism-i mukaddese tecavüz ettiler. İşte cay-ı ibret bir nokta-i siyah!⁴³²

ALLAH'A KARŞI EDEP NASIL OLUR?

SUAL: Herşeyi bilen ve gören ve hiçbir şey Ondan gizlenemeyen Allâmü'l-Guyûba karşı edep nasıl olur? Sebeb-i hacâlet olan hâletler Ondan gizlenemez. Edebin bir nev'i tesettürdür, mucib-i istikrah hâlâtı setretmektir. Allâmü'l-Guyûba karşı tesettür olamaz.

Elcevap: Evvelâ, Sâni-i Zülcelâl nasıl ki kemâl-i ehemmiyetle san'atını güzel göstermek istiyor ve müstekreh şeyleri perdeler altına alıyor ve nimetlerine, o nimetleri süslendirmek cihetiyle nazar-ı dikkati celb ediyor. Öyle de, mahlûkatını ve ibâdını sair zîşuurlara güzel göstermek istiyor. Çirkin vaziyetlerde görünmeleri, Cemîl ve Müzeyyin ve Lâtîf ve Hakîm gibi isimlerine karşı bir nevi isyan ve hilâf-ı edep oluyor. İşte, Sünnet-i Seniyyedeki edep, o Sâni-i Zülcelâlin esmâlarının hudutları içinde bir mahz-ı edep vaziyetini takınmaktır.

Saniyen: Nasıl ki bir tabip, doktorluk noktasında, bir nâmahrem en nâmahrem uzvuna bakar ve zaruret olduğu vakit ona gösterilir, hilâf-ı edep denilmez. Belki, edeb-i tıp öyle

iktiza eder denilir. Fakat o tabip, recüliyet ünvanıyla yahut vâiz ismiyle yahut hoca sıfatıyla o nâmahremlere bakamaz, ona gösterilmesini edep fetvâ veremez. Ve o cihette ona göstermek hayâsızlıktır. Öyle de, Sâni-i Zülcelâlin çok esmâsı var; herbir ismin ayrı bir cilvesi var. Meselâ, Gaffâr ismi günahların vücudunu ve Settâr ismi kusûrâtın bulunmasını iktiza ettikleri gibi, Cemîl ismi de çirkinliği görmek istemez. Lâtîf, Kerîm, Hakîm, Rahîm gibi esmâ-i cemâliye ve kemâliye, mevcudatın güzel bir surette ve mümkün vaziyetlerin en iyisinde bulunmalarını iktiza ederler. Ve o esmâ-i cemâliye ve kemâliye ise, melâike ve ruhanî ve cin ve insin nazarında güzelliğini, mevcudatın güzel vaziyetleriyle ve hüsn-ü edepleriyle göstermek isterler. İşte, Sünnet-i Seniyyedeki âdâb, bu ulvî âdâbın işaretidir ve düsturlarıdır ve numuneleridir.⁴³³

NÜKTELER...

Allah'ım, edep ve haya denizinden bir damlacık da benim ruhuma serp; ta ki az da olsa senden haya edeyim. Çünkü: Senden hakkıyla utansaydım, haya hakkında ayet ve hadislerle yetinir; hikmetsiz konuşmaz ve lüzumsuz yazmazdım.⁴³⁴

MELEKLERİN HAYA ETTİĞİ İNSAN

Hazreti Aîşe (r.a) anlatıyor:

Allah'ın Resulü benim odamda oturmakta iken, Hazreti Ebu Bekir içeriye girmek için izin istedi. Efendimiz (a.s.) halini değiştirmeden girmesine izin verdi. Kendisi ile görüştü. Sonra Hz. Ömer izin istedi. Ona da, aynı hal üzerine, girmesi için izin verdi ve konuştu. Sonra Hz. Osman girmek için izin istedi . bu sefer Efendimiz (a.s.) kalkıp oturdu. Elbisesini düzeltti. Bundan sonra Hz. Osman'nın girmesi için izin verildi ve kendisi ile konuştu. Sonra Hz. Aîşe, Allah'ın Resulüne dedi ki:

“Ya Resulallah, Ebu Bekir geldi, fazla bir davranışta bulunmadın. Hz. Ömer girdi, ona da aynı şekilde davrandın. Fakat Hz. Osman girince, kalkıp oturdun ve elbiseni düzelterip vaziyetini düzelttin,” dedi. Bunun üzerine efendimiz (a.s.) şöyle buyurdular:

“Ey Aişe, meleklerin bile kendisinden haya ettiği bir kimseden haya etmeyeyim mi?

RABBE KARŞI HAYA

Fudayl b. İyaz der ki:

- İnsanlardan utandığın için perdeni kapatıyor ve kapını kilitliyorsun da kalbindeki Kur'an'dan ve kendisi için hiçbir şeyin gizli olmadığı Allah'dan utanmıyorsun.

Eski büyüklerden biri oğluna nasihat ederken şöyle dedi:

- Yavrum, nefsin seni büyük bir günah işlemeye çağırınca gözlerini göğe çeviriver de orada bulunandan utan. Eğer böyle yapmazsan gözlerini yere doğru çeviriver de orada bulunanlardan utan. Eğer ne gökte olandan korkmaz ve ne de yerde bulunandan utanmazsan, o zaman kendini hayvanlardan biri olarak say.⁴³⁵

PEYGAMBERLERİN HAYASI

1- Eyyub (a.s.)'ın hayası: Vücudunu senelerce yara bere içersinde kalmasına rağmen; hayasından, “bana şifa ver ve beni iyileştir” demiyor da durumunu yüce Mevla'ya arz etmekle yetiniyor ve şöyle tazarru ile nidada bulunuyor:

“Ey Rabbim, bana zarar (dert) dokundu. Ve (biliyorum ki) sen merhametlerin en merhametlisisin” (Enbiya-83)

2- Yusuf (a.s.)'ın hayası: Kur'an-ı Kerim'de:

“Eğer (Yusuf (a.s.)) Rabbinin burhanını görmemiş olsaydı...” (Yusuf-24) buyurulmaktadır. Kötülük yapmak isteyen Zeliha odanın içinde bulunan putun yüzünü örttü. Yusuf (a.s.) sebebini sorduğunda “ o benim tanrımdır. Onun gözleri önünde fenalık yapmaktan utanırım” dedi. Buna karşılık olarak Yusuf (a.s.) da şöyle dedi: “Sen fani ve batıl olan tanrılardan utanıyorsun da; ben alemlerin Hak, Ebedi ve Yüce Rabbi olan Allah'tan daha çok utanmalı değil miyim? İşte ben de O'ndan haya ediyor ve bu yüzden fenalık yapmıyorum ve yapmayacağım da.”

3- Yunus (a.s.)'ın Hayası: Gece karanlığında, denizde balığın karnına düştüğünde o en korkunç bir halde iken bile hayasından

“beni kurtar” demiyor da, şöyle nida ve münacatta bulunuyordu:

“Senden başka ilah yoktur, Sen eksikliklerden uzaksın; yücesin, şüphesiz ki, ben zulmedenlerden oldum” (Enbiya-87)

4- Hz. İsa (a.s.)’ın Hayası: Ahirette Cenab-ı Hakk’ın

“Ey Meryemoğlu İsa, sen mi insanlara: Beni ve annemi Allah’tan başka iki tanrı edinin, dedin?” (Maide-116) hitabına karşılık; Hz. İsa (a.s.) hayasından “ hayır ben böyle bir şey demedim” diyecek de “Eğer söylemiş isem şüphesiz sen onu biliyorsundur” diyecektir. Bu ise Allah’a karşı hayanın ne demek olduğunu ve nasıl olması gerektiğini açıkça gösteriyor.

5- Resul-i Ekrem (s.a.s.)’ın hayası: Bir rivayette Mirac esnasında Mescid-i Aksa’da iken Cebrail (a.s.) “Ya Resulullah peygamberlerin ruhlarına sor bakalım Cenab-ı Hakk’tan başka ilah var mıdır?” teklifinde bulununca: Resulullah (s.a.s.) “hayır sormam. Çünkü şüphelenmiyorum” demiş ve Allah’a karşı gerçek imanın gerçek marifetin ve gerçek hayanın ne demek olduğunu göstermişti.⁴³⁶

HAYA DUYGUSU FITRİ Mİ MUKTESEB Mİ?

Bu hususu açıklama sadedinde İbnu Hacer, “Haya imadan bir şubedir” hadisine atıf yaparak bir sual sorar ve sonra cevabını verir:

-Eğer “Haya fitrattan gelen bir huydur, nasıl olur da imanın bir şubesi olur?” derseni, cevaben deriz ki: haya bazen garizi yani fitri ve yaratılıştan, bazan da tahallukidir, yani irade ile kazanılır. Ancak şeriatın isteğine uygun olarak kullanılması iktisaba, bilgiye ve niyete muhtaçtır. Böylece hayanın niyet ve gayretle kullanılması, taate sevkedici, masiyet işlemekten menedici olması, onu imandan bir parça kılar. Hiçbir zaman : “haya vardır, hak söylemekten veya hayır işlemekten mani olur” denemez. Zira böylesi bir haya anlayışı şer’i değildir.⁴³⁷

HUŞUNUN ERKANI VE HAYA

...Huşunun temini için erkan vardır. İnsan o huşuyu elde

ederse inşallah namaz namaz olacak. Ama huşunun temini için bir kısım erkan vardır. Evvela huzur-u kalb lazımdır. Sonra bir tefehhüm, meseleyi kavrama vardır. Sonra meselenin içinde bir tazim vardır. Sonra bir reca, ümitle rabbine bel bağlama vardır. Ve sonra bir haya vardır, rabbinden utanma ve sıkılma vardır. Bunlar namazda huşuyu meydana getirecek guddelerdir.

Huzur-u kalb nedir? Huzur-u kalb, namazda ne ettiğinin, ne dediğinin dışına çıkmama...

Huşunun şartı evvelidir. Namazı haşiinden olarak kılabilmeye muvaffak olabilmenin şartı evveli huzur-u kalb, kalbinizi yanınızda taşımanız...

Huzur-u kalb şart-ı evvel. Kalbi yanında taşıyacaksın. Evde bırakmayacaksın, ticarete keseni yanında taşıdığın gibi. O zaman gözlerin dört açılacak. Mahafet altında ezileceksin. Kalbini yanında taşıyınca nereye durduğun ne ettiğini anlayacaksın. Binaenaleyh, Kur'an-ın ayatını tilavet ederken sonsuz sahillerde veya deryalarda sonsuz dalgalanmalar içinde marifet adına bir kısım sahillerde gezdiğini göreceksin, anlayacaksın.

Tefehhüm bu. Kur'an-ın ayetleri ellerinden tutacak, marifet adına, iç zenginliği dolgunluğu adına sana rehberlik yapacak. Bilmediğin sahillere seni götürecektir. Birden bire namazda için açılacak. Allah marifeti, peygamber marifeti adına düşünmediğin şeyler bilmediğin bir alemde içine doğuyor gibi, tulû ediyor gibi olacak. Kur'an-ın ayat-ı beyyinatı sana rehberlik yapacak, ellinden tutacak, bilmediğin sahillerde seni gezdirecek. Sen yeni şeyler anlamaya koyulacak, kendini zorlayacak ve çok şey anlayacaksın...

Bu ise seni boğacak. İçine dehşet salacak, içine bir heybet bir korku salacak. Şaşırarak ve ne yapacağını bilemeyeceksin. Fakat bir lahza kendine gelecek diyeceksin ki, "Allah öyle rahman ve rahim ki, fatihada andığım rahman ve rahim olan Allah, bismillahta andığım rahman ve rahim olan Hz. Allah kainattaki büyük tecellisinin yanında yeryüzünde gezen karınca gibi benimle de çok sıkı bir alakası var.

Bu hal ve bu havaya girdiğin an, adeta Allah sadece –haşa- seninle meşgul oluyormuş gibi bir hava hissedeceksin. O kadar ki, “yalnız beni görüyor ve gördürüyor, beni duyuyor ve duyduruyor, kalbimin ses ve soluğunda benim heyecanlarımı dinliyor ve ben onu duyuyor gibiyim. Başım rahmetinin eteklerine değiyor gibi. Rab sadece benimle” bu maiyettir. Maiyete girme.

Müthiş bir reca kapısı açılacak veya ümit verici, ümit gamzedici bir reca kapısı açılacak. Namazda bunu duyacaksın. Naza girmemek için, “rabbimle hem dem oldum, bu bezme ayak attım. Artık ondan gelenlerle mest ve sermestim” diye naza girmemek için namazın bütün erkanında hayaya dikkat edeceksin. Rabbin huzurunda bir lahza edebi bırakmayacaksın. Rab seninle konuşsa bile, o yaratan rabbimdir, erhamür rahimidir. Sen ise yaratılan rahmete çok muhtaç olan merhumsun, mağfursun...⁴³⁸

ALLAH'TAN UTANDIĞIM İÇİN

Ma'ruf-u Kerhi'nin dayası şehrin valisi idi. Bir gün Maruf-u Kerhi'nin çekilmiş bir yerde ekmek yediğini görüp yanına yaklaştı. Baktı ki, Marus Hazretlerinin yanında bir de köpek var. Beraber yiyorlar.

“Ya Maruf! Böyle yemek yemeğe utanmıyor musun?” dedi. Maruf Hazretleri:

“Haklısın dayı utanmak lazım. Ben de utandığım için böyle yapıyorum,” dedi. O anda bir kuş gelip Maruf'u Kerhi hazretlerinin önünde başını önüne eğerek durdu. Ma'ruf'un dayısı kuşun neden böyle yaptığını sordu. Maruf Hazretleri:

“Dayı sen utanmıyor musun? Dedin ya... işte ben Allah'tan utandığım için kuş da benden utanıyor ve başını gizliyor,” buyurdu.

Dayısı bu sözleri hazretten duyduktan sonra utanıp özür diledi ve çekip gitti.

BESMELE

Bişr-i Hafi. Evliyânın büyüklerinden. Genç. Günah çukuruna

düşmüş yuvarlanıyor yuvarlandıkça batıyor...

Bir gün Gecesini içki masalarında sabahladığı bir gecenin günü. Sarhoş. Evinin yolunu tutturmuş, gidiyor, gitmeye çalışıyor. Yürüyor. O da ne? Bir kağıt, üstünde Besmele yazılı bir kağıt. İçi cız ediyor. Eğiliyor. Çamurların içinden Besmele yazılı kağıdı alıyor. Hiç Allah'ın ismi yerde olur mu, çamurlar içinde olur mu, bin bir düşünce bin bir ah ediş. Kağıdı öpüyor, çamurlarını siliyor, temizliyor, evine götürüyor, güzel kokulara sürüyor ve evinin en güzel yerine asıyor.

O gece âlim bir zât bir rüyâ görür. Rüyâda," Git, Bîsr'e söyle! İsmimi temizlediği gibi onu temizlerim. İsmimi büyük tuttuğu gibi büyültürüm. İsmimi güzel kokulu yaptığı gibi, onu güzel ederim. İzzetime yemin ederim ki, onun ismini dünyada ve âhirette temiz ve güzel eylerim" denildi.

Bu rüyâ, üç defa tekrar etti. Rüyâ gören kimse, sabah olunca, Bîsr-i Hafî'yi arayıp meyhanede buldu. Mühim haberim var diye içeriden çağırdı. Bîsr geldiğinde, gelen zâta dedi ki:

-Kimden haber vereceksin?

-Sana Allahu telâdan haber vereceğim. Bunu duyan Bîsr, ağlamaya başladı ve sordu:

-Bana kızıyor mu, şiddetli azap mı yapacak? Rüyâyı sonuna kadar dinleyince arkadaşlarına dönüp söyle söyledi:

-Ey arkadaşlarım! Beni çağırdılar, bundan sonra bir daha beni buralarda göremeyeceksiniz.

O zâtin yanında hemen tövbe etti. Bu anda ayağında ayakkabı bulunmadığı için, hiç ayakkabı giymedi. Sebebini soranlara,"Söz verdiğim zaman yalın ayaktım, şimdi giymeğe hayâ ederim" derdi.

Ayakkabı giymediği için kendisine "Hafî" (yalınayak)denilmiştir.

LİMON ARZUSU

Vaktiyle hamile bir kadın, komşusuna misafir olur. Oturdukları odada dalları limonlarla dolu olan büyük bir limon ağacı görür. Cani limon ister ama bir türlü komşusuna söyleyemez, utanır.

Bir ara komşusu mutfağa gidince o, yakasından çıkardığı bir

dikiş iğnesini limona batırır ve deldiği yerden limon suyunu emmek suretiyle bu arzusunu tamın eder.

Nihayet bir erkek evladı dünyaya gelir. dışarıda dolaşma, oynama, daha doğrusu yaramazlık yapma çağına gelince dışarı çıkar. O zaman bazı insanlar tutukla su taşırlar. bu çocuk eline bir çivi alır ve su taşıyan adamların arkalarına takılır. Tulukları deler ve akan sudan içmeye baslar. Bu durum birkaç gün böyle devam edince hemen çocuğun babasına durumu anlatır, bu yaramazlığından dolayı oğlunu şikayet ederler.

Adam düşünüp taşınır. Çocuğunun niçin böyle yaptığına bir türlü akıl erdiremez. Durumu hanımına anlatır. Çocuğun niçin böyle yaptığını sorar. O da basından geçen hadiseyi olduğu gibi anlatır.

Bu isin nerden kaynaklandığını anlayan aile reisi karısına:
- Hemen komşuya git ve hareketini anlat, sonra da helallik dile. Şayet böyle yaparsan öyle zannediyorum ki oğlumuz da bu garip hareketlerden vazgeçer, der.

Kadıncağız komşusuna gidip vadiyle basından geçen hadiseyi anlatır. Kendisinden özür diler, hakkını helal termesini ister. Komşu hanimi da bu duruma çok üzülür. Neden o zaman limon istemediğini; değil bir limonun ağaçta bulunan bütün limonların feda olmasını belirten komşu hakkını helal eder. O zaman Alla hin izniyle çocukları da bu garip hareketlerinden vazgeçer.

UTANCINDAN ALLAH RESULÜNE BAKAMADI

İbrahim Efendi, iyiliksever bir insandı. Kendisinden yardım isteyenleri öyle 5-10 kuruş vererek başından savmaz, ihtiyacının hepsini karşılamaya çalışırdı. İstanbul'da bir ihtiyaç sahibine yüklü bir yardım yaptıktan sonra, aynı sene hacca gitmişti.

Bir sabah Kabe'yi tavaf ederken baktı ki, bütün Müslümanların kıblegâhına karşı, biri saygısızca uzanmış, uyuyor. Hemen adamı uyandırdı ve:

- Burada en küçük saygısızlık bile büyük günah sayılır. Sen istirahatım başka bir yerde yap, biz burada hürmet ile tavaf ederken, böyle laubalice yatışın bize ağır geliyor; senin de

günahını çoğaltıyor, dedi.

Bu sözleri yan tebessümle dinleyen adam, sesini çıkarmadan kalkıp gitti. Hacı İbrahim de iyi bir iş yaptığına inanarak vicdan huzuru içinde tavanna devam etti.

O gece İbrahim Efendi gördüğü rüyada ak sakallı, miranı yüzlü iki zatin şu sözlerine muhatap oldu:

- Biz, Resûlullah'ın (S.A.V.) gönderdiği elçileriz, hemen önümüze düş, mahkemeye gideceksin!

Ve İbrahim Efendi' yi önlerine alarak çölün ortasına doğru hızla yürüdüler. Hurma ağaçları ile çevrilmiş, şırıl şırıl sulan akan bir bahçeye götürdüler. Ortasındaki beyaz badanalı binanın önünde durdular; ak sakallı zat içeri girdi:

- Getirdik ya Resûlallah, dedi.

Dışarıdan bunu duyan İbrahim Efendi'yi bir titremedir aldı. İçeri girince baktı ki, bir mahkeme teşekkül etmiş. Hakim makamında Resûlullah (S.A.V.) davacı yerinde de gündüz uykudan uyandırdığı adam var.

Bu manzara karşısında iyiden iyiye şaşırان Hacı İbrahim, utancından ayaklarının ucuna basa basa suçlu mevkiye geldi ve titreyerek ayakta beklemeye başladı. Bir anlık sessizlikten sonra Resûlullah Efendimiz, ona hitaben:

- Sen bu kardeşini uykusundan uyandırmak suretiyle istirahatına mani olmuşsun, şimdi senden davacı; ne dersin İbrahim Efendi? diye sordu.

Utancından bir türlü başını yerden kaldıramayan İbrahim Efendi titrek bir sesle:

- Ya Resûlullah, onu uykusundan uyandırdığım doğru, fakat niyetim istirahatına mani olmak değildi. Beytullah'ın önünde uzanarak yatması sebebiyle mü'min kardeşimizin saygısız duruma düşmesine mâni olmak kasdiyle bu ikazı yapmıştım. Yoksa kardeşimizi rahatsız etmek aklımdan geçmez.

Bu ifadeye bir diyeceği olup olmayacağı sorulan davacı dedi ki:

- Ya Resûlallah, madem ki kardeşimizin maksadı beni rahatsız etmek değilmiş, bilakis bana iyilik yapmış; o halde ben de hakkımı helal ediyorum, davamdan vazgeçiyorum.

Bu söz üzerine beraat eden İbrahim Efendi; kan ter içinde mahkemeden kurtularak evine geldi ve sabah erkenden rüyada başına gelenleri düşünce düşünce tavaf ederken, aynı adamın aynı yerde, evvelki gibi uyuduğunu gördü ve sitem ederek dedi ki:

- Şu yaptığını gördün mü? Beni Resûlüllah'a şikayet ettin, hâlâ heyecandan titremekteyim.

Adam gülerek şu cevabı verdi:

- Ben çok fakir bir adamım, bir ara ciddi bir aile sıkıntısı ile karşılaştım, yüzümü kızartarak sizden sadaka istedim; siz de beni daha başkasına yüz suyu döktürmeyecek kadar büyük bir yardımla kurtardınız. Bu iyiliğinize karşı ben de sizi Resûlüllah ile görüştürmek istedim ve bu bahaneyi buldum. Maksadım şikayet değil, seni Resûlüllah'la görüştürmekti, ama sen utancından hâkim mevkiinde oturan Resûlüllah'a bakamadın!⁴³⁹

NİÇİN ALLAH'A YÜZÜNÜ YUKARIYA DOĞRU KALDIRMIYORSUN.?

...Sen olabilirsin. Dişini sıkarsan, canını dişine takarsan sen olabilirsin. Allah bu şerefle seni şerefendirir. El verir ki her şeyinle bu yola koyulursun. Bu büyük davanın altına giresin. Fedakarlık dedim. Bu insanın maddi manevi füyuzat hislerinden fedakarlığı. Fedakarlık dedim. İnsanın kılıçlarla kamalarla, süngülerle delik deşik oluncaya kadar bir yerde onları size anlattım. Dişini sıkıp bir yerde direnmesini size anlattım. Efendimizin yanında cephede yerini terk etmemesini anlattım. Fedakarlık. Fedakarlık yapacaksın, kuma oturmuş vapuru sürükleyeceksin ve yürüteceksin. Sonra onun içine binecek, sefine-i Nuh'a binmiş gibi, sahili selamete çıkacaksın. Ne zaman Allah (c.c.) insanın sayını heder etmiştir. Ne zaman insanlar çalışmıştır da oda derbeder ve perişan bırakmıştır. Ne zaman insanlar ağlamış sızlamış göz yaşlarını ceyhun etmişlerdir de, başlarını taştan taşla vurarak akmışlardır da Allah onların göz yaşlarına bakmamış kalplerinin iniltisini dinlememiştir.

Anadolu'nun dertli insanı sızlar. Şöyle: ***"sular gibi çağlasan Eyyub gibi ağlasan, cigergahı dağlasan ahvalini sormaz mı. Sen hakkın kapısında canlar feda eylesen bir kes halin sormaz mı."***

Elli bin defa senin halini sordu. Elli bin defa varsa çağlayanlarına baktı. Ama var mıydı çağlayanların senin. Gece karanlıklarında, Allah aşkına söyle bana, bu hafta kaç defa kalktın seccadeni alnını öptüdü, gece bir namaz kıldın, rabbim senden utanıyorum dedin. Sokaklarım kirliyen ben ızdırap çekmiyorum. Bu halimle senin huzuruna gelirim ne olur benim halim. Kaç defa dedin. Demedinse Allah aşkına başını aşağıya eğ.

Zira eylullahtan birini görüyoruz. Hayatını oruçla geçiren, kıyamla geçiren Mansur gibi birisini. Esvet ibni Zeyd ibni Kays gibi birisini. Dua yaparken muttasıl böyle yapıyor. Diyorlar ki, niçin Allah'a yüzünü yukarıya doğru kaldırmıyorsun. Ben bu çirkin yüzümü nasıl semaya doğru kaldırır rabbime doğru bakarım diyor. Allah'tan haya ederim ben diyor. Ne günahı vardı acaba. Günah onda değil bizdedir bizde. Bir neslin yıkılış günahını biz taşıyoruz. Bir neslin kafir olma günahını biz taşıyoruz. Kabe'yi ziyaretimize rağmen, sakalımıza kılığımıza kıyafetimize rağmen bir neslin mahv oluşu karşısında biz sükut ettik. Küçük meselelerin mücadelesiyle daima meydana döküldük kavga ettik. Ama gerçek meseleye gelince yaşatmak için yaşamaya gelince, başkaları için her an ölüme hazır keyfiyetine gelince çok defa çoğumuz belki bundan kaçtık.

Kaçmayanlar vardır. Er oğlu erler vardır. Hak erleri vardır. Şahi Geylanilere ve Gavs-ı Azamlara belki geride bıraktıracak yirminci asırda mekteplerin sinesinde, maarifin bünyesinde veliliği ve kutupluğu mektebiyle cem eden nadide fitratlar vardır. Ve ben de zaten bütün ümidimi başkalarıyla beraber onlara bağlamışım. Benle değil, benim gibi pek çoğu itibariyle pek çoğu, diğer hoca arkadaşlarımı tenzih ederim. Kürsüyü ve minberi işgal edenlerde değil benim gibilerde olmaz bu iş diyorum.

Bu iş Allah-u taala her şeye rağmen ateş içinde

müslümanlığını muhafaza eden ve ateşten çember içinde izzetini koruyan delikanlıların içinde zuhur edecek ve onların içinde olacaktır. Rabbim onların başına gelecek felaketlerle yeniden bizi ağlatmasın. Onları güldürerek bizi de güldürsün. Ve asırlık ağlamalarımızı sona erdirmesin. Anadolu insanı üç asırdan beri ağlıyor. Bilerek veya bilmeyerek ağlıyor. Anadolu insanının ızdıraplarını Allah (c.c.) sona erdirmesin. Sen bu payeyle serfiraz olacaksın, tekrar dönüyorum. Ama buna evvela liyakat izhar edeceksin. Zira krallık tacı kralların başına konur. Ona liyakat kazananların başına konur. Bir yerde resulü ekrem sana garip demişse seni bağrına basıyorsa evvela onun huzuruna çıkabilecek temkini ve edebi elde etmiş olman lazımdır. Sen bu temkin ve edebi elde ettikten sonra inşallah o seni bağrına basacak perişan ve dilgir etmeyecek. Belki seni mesut ve bahtiyar kılacaktır.⁴⁴⁰